

Válságkezelés IMF nélkül – struktúraváltozások, válságok és gazdasági növekedés Malajziában⁸

Nedelka Erzsébet⁹

ABSZTRAKT: A 2008-2009-es válság során mind a politikusok, mind a nemzetközi szervezetek képviselői egyre gyakrabban hangoztatták a struktúraváltozások, strukturális reformok szükségességét és egyre gyakrabban ajánlott fel az IMF is segítséget. A történelmi visszatekintés során azonban azt látjuk, hogy az IMF „mentőcsomagok” és a strukturális változások sokszor félresiklottak (megszorításokkal jártak, közvetetten pedig a fogyasztás visszaesésével) és inkább elmélyítették a gazdasági válságokat, lásd Dél-Amerika és Délkelet-Ázsia. Malajzia azonban visszautasította a Valutaalap hitelcsomagját és a strukturális reformokat sem külső segítséggel kívánta megvalósítani. Tanulmányom célja annak megállapítása, hogy milyen gazdasági körülmények között tehetta ezt meg az ország, hogyan hatott ez a saját-utas mentőpolitika a fejlődésre és növekedésre. Továbbá megvizsgálom, hogy az ázsiai válság egyéni kezelése szerepet játszhatott-e a globális válság kiemelkedően jó kezelésében.

KULCSSZAVAK: válság, struktúraváltozás, reform, IMF, gazdasági növekedés

JEL kódok: F60, H12, O19

Bevezetés

Malajzia azon egyedüli, délkelet-ázsiai ország, amelynek gazdaságán tökéletesen végigvezethető a gazdaságfejlődés „klasszikus” folyamata, a struktúraváltozások és válságok egymásutánisága, a teremtő rombolás. Az importhelyettesítő és exportorientált gazdaságpolitikák egymást váltva határozták meg a maláj gazdaságfejlődés irányát, míg végül az ezredforduló után a kormányzat felismerte, hogy a jövő a tudásalapú és a magas hozzáadott értéket előállító gazdaságban rejlik.

---

⁸ A tanulmány a Pallas Athéné Domus Anime Alapítvány támogatásával, a PhD Kutatói Program keretében valósult meg.

⁹ Nedelka Erzsébet PhD hallgató, Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar Nemzetközi és Regionális Gazdaságtani Intézet, Sopron

A válságok nemcsak a gazdaság növekedését és fejlődését, valamint az alkalmazott gazdaságpolitikát befolyásolták, hanem a későbbi válságok kezelésében is fontos szerepet játszottak tökéletesítve a maláj kormányok válságkezelési technikáit. Így amikor a negyedik és egyben legnagyobb krízis kirobbant 1997-ben, nem a szomszédos államokhoz hasonló válságkezelést alkalmazott az IMF segítségét igénybe véve, hanem éppen ellenkezőleg, a hitelt elutasítva, egy a gazdaságnak akkor legmegfelelőbbnek ítélt, nem hagyományos megoldást, a tőkekontrollt választotta.

Tanulmányomban megvizsgálom, hogy milyen körülmények között tehetette meg az ország ezt a gazdaságilag radikálisnak számító lépést; hogyan hatott ez a gazdaság növekedésére és fejlődésére; hogyan értékelte az intézkedést a külföldi tőke, illetve milyen szerepet játszott az 1997-es válság és válságkezelés a gazdasági növekedésben.

Struktúraváltozás-elméletek

2008-2009 után egyre több közgazdász foglalkozott a struktúraváltozással és a strukturális reformok szükségességével. Európában pedig a politikusok jelszavává vált a strukturális reform kifejezés. Maga a fogalom az évtizedek során sokat változott és új tartalommal bővült. Egészen az 1980-as, 1990-es évekig az elméletek a mezőgazdaság szerepének csökkenésével és az ipar, valamint a szolgáltató szektor megerősödésével foglalkoztak. Majd ezt követően a fogalom új tartalommal bővült és megjelent benne az államadósság, az államháztartás és a bankszektor strukturális változásának szükségessége, a társadalom szerkezeti átalakulásának és az innováció szerepének fontossága.

Young (1928), Fisher (1935), Clark (1940) és Fuchs (1968) „klasszikus” oldalról közelítik meg a szerkezetváltozást, aminek során a mezőgazdaságról egyre inkább eltolódik a gazdasági hangsúly az iparra, majd a szolgáltató szektorra. Marshall (1920) nemcsak a struktúraváltozás folyamatát vizsgálta, de megállapította azt is, hogy amennyibe a változás túl gyorsan következik be, az intézmények nem tudják lekövetni azt, elvesztik stabilitásukat; és ahogy a természetben, úgy a gazdaságban sem következhetnek be ugrások – *natura non facit saltum*. Marshall után Schumpeternél jelenik meg a válság és a struktúraváltás hangsúlyosabb kapcsolata, aki szerint az ipar folyamatosan változtatja a gazdaság szerkezetét

megsemmisítve a régi formákat-újakat hoz létre. Ezt a folyamatot ő kreatív rombolásnak nevezi (Schumpeter, 1943).

Kuznets (1976) a *Modern Economic Growth* című könyvében a strukturális változások kiváltotta gazdasági gondokon túl figyelmeztet annak esetlegesen negatív társadalmi következményeire is. Vizsgálatai során megállapítja, hogy a jövedelmek eloszlása a strukturális változás hatására megváltozik, megerősödik a középosztály és a felső osztály, ahol a szellemi foglalkozásúak és a magasan képzett fizikai dolgozók vannak. A gyors változások miatt azonban mind a gazdaságban, mind a társadalom szerkezetében konfliktusok alakulnak ki, ami a történelem során nem egyszer polgárháborút eredményezett.

Lámfalussy Sándor (2006) Európára koncentrálva ugyan, de szintén figyelmeztet, hogy a strukturális változás nem fájdalommentes folyamat, épp ellenkezőleg, az új iparhoz szükséges új tudás elsajátítása és a földrajzi mobilitás igenis nehézségekkel jár, amik enyhítése érdekében hatékony „védőhálóra van szükség az európai országokban”.

Ha struktúráváltásról beszélünk, fontos megemlíteni Lewis és Chenery munkásságát. Ők a strukturális változásokat vizsgálta során felállítottak egy-egy modellt is. Ezekben a modellekben azonban a struktúráváltás vagy éppen annak hiánya következtében kialakuló válság nem jelenik meg. Lewis az elődjeihez hasonlóan a mezőgazdaság–ipar–szolgáltató-szektor arányeltolódását vizsgálta. A fejlődő országok szemszögéből közelítette meg a folyamatot és megállapította, hogy ezen országokban a mezőgazdaság alacsony termelékenysége és ebből kifolyólag a szektor alacsony bérszintje sakkban tartja az ipar bérszínvonalát, ami így a létminimumhoz éppen elegendő munkabért biztosítja csak a munkások számára és akadályt jelent a fejlődés szempontjából. A nemzetközi kereskedelem során ezen országok folyamatos cserearányromlást szenvednek el (Török, 2005). Chenery az egymás utáni folyamatokra koncentrált modelljében, amik nemcsak magának a gazdaságnak, de az intézményi rendszernek is átalakítják a szerkezetét. Lewisszel ellentétben ő arra a megállapításra jut, hogy a fejlődő országoknak a nemzetközi kereskedelemben való részvétele segíti fejlődésüket, mert lehetőségük van hozzáférni a fejlett államok tőkéjéhez, technológiájához feldolgozott termékeihez.

Szintén a fejlődő államokra koncentráló Raúl Prebischnél (1984) a struktúráváltás vizsgálata mellett megjelenik a szerkezetátalakulás kiváltotta válság lehetősége, amit elődjeihez képest ő másként értelmez.

Amikor a társadalom ráébred a függőségi viszonyára és kísérletet tesz annak megszüntetésére, akkor a centrum ország (gyakran) büntető lépésekkel reagál, extrém esetben katonai beavatkozással annak megfékezése érdekében. Ily módon a válság már nem a rendszer gyengeségének a következménye, hanem egy külső hatás eredménye.

Korunk közgazdászai közül fontos megemlíteni Roubinit, aki az eddig említett szerzőktől eltérően a strukturális változás bővebb fogalommagyarozatát használja. Ő a változások/reformok alatt többek közt az infrastruktúrális, a munkaerő-piaci és fiskális politikai változásokat érti, valamint a kereskedelem további liberalizációját, a külföldi tőkebefektetések magasabb fokú nyitottságát; és ezeket a változásokat, reformokat a növekedés kulcstényezőjének tartja (Roubini, 2011).

Stiglitz (2012) is a klasszikus értelmezéstől elszakadva, válságmagyarázattal kapcsolatban használja a strukturális változás fogalmát. Ő a technológiai folyamatok és a globalizáció velejárójának tekinti azt, amit a piacok nem tudnak megfelelően kezelni. A jövedelmi egyenlőtlenségeket és a keresletet meghaladó kínálatot – ami a strukturális változások következménye – válságot gerjesztő tényezőként azonosítja, amik azonban aktív kormányzati szerepvállalással kezelhetők lennének.

Vannak természetesen olyanok is, akik nem tételeznek fel semmilyen kapcsolatot sem a strukturális változások és a válságok között. Krugman sem a válság okaként, sem annak következményeként nem a strukturális változásokat azonosítja. Ő a munkapiaci elemzésekből kiindulva ciklikusnak ítéli azt. Blogjában vitázva David Brooks és Ruth Marcus közgazdászokkal; a szerkezetváltozást, mint magyarázatot a magas munkanélküliségre, strukturális humbugnak tartja. Felhívja a figyelmet arra is, hogy Európában előszeretettel hangoztatják a strukturális reformok szükségességét, de csak, mint mentséget az évek óta tartó gazdasági depresszióra; és eszközként használják a szociális kiadások lefaragására.

A magyar közgazdászok elszakadva a konkrét, illetve klasszikus fogalommagyarázattól az alábbiakban értelmezik a struktúraváltozást. Magas István (2010) szerint: „a társadalmi-gazdasági rendszerek esetében [...] olyan sajátos öntanuló, önszervező rendszerekről is szó van, amelyek a róluk alkotott képet, állítást, következtetést szintén magukba szívják, megtanulják, felhasználják, kihasználják, vagy éppen (vissza)élnek velük. Tehát szinte alaptermészetük, hogy változnak és alkalmazkodnak.” Csáki György pedig az átalakuló országokkal kapcsolatban fogalmazza meg a

szerkezeti változást, hangsúlyozva abban a külföldi tőke szerepét. Az általa említett országokban nem az iparágakban lett nagyobb az innovációs tevékenység és nem is a gazdasági szereplők kezdtek el növekedni, új társaságokat alapítani, vagy lettek kutatóintézetekből új vállalkozások, hanem külföldi szereplők jelentek meg az egyes iparágakban és kezdték el növelni kibocsátásukat. A külföldi tőke megjelenése megváltoztatta a tényezőintenzitási arányokat a tőke javára, aminek következménye lett, hogy tőkeintenzív iparágak honosodtak meg, a meglévő iparágakban pedig megnövekedett a tőke szerepe (Csáki & Szalavetz, 2004).

A struktúraváltozásnak számos más értelmezése is van, ami során a közgazdászok a fejlődés fogalmával azonosítják, e szerzők műveire én most nem térek ki, mert tanulmányomban Malajzia vizsgálata során nem a tágabban értelmezett fejlődés-gazdaságtanra helyezem a hangsúlyt, hanem annak csak egy kis szeletére.

Struktúraváltozások és válságok Malajziában 1997-ig

A függetlenség elnyerése (1957) után – sok más gyarmathoz hasonlóan – importhelyettesítő időszak következett a maláj gazdaságban. A kormány vámokkal védte a belső piacot, kedvezményes hitelehetőségeket nyújtott az ipar szereplői számára, ipari zónákat alakított ki, és elzárkózott a külföldi működőtőke-befektetések elől. Külföldi versenytársak hiányában azonban a hazai cégek nem törekedtek a költséghatékonyságra, az innováció elmaradt és csökkent a termelékenység. A szektor termékei a nemzetközi piacokon nem tudták felvenni a versenyt más országok hasonló termékeivel, így a külkereskedelmi veszteséget – amit a primer szektor termékeinek világpiaci cserearány romlása váltott ki – sem tudták ellensúlyozni. (Az 1960-as években ugyanis az exportban még a mezőgazdasági termények és az ásványkincsek domináltak, és a GDP harmadát adták. A folyamatosan romló cserearány miatt azonban az ország külkereskedelemből származó bevételei csökkentek, ami visszahatott a gazdaság teljesítményére¹⁰ (Yusoff, 1992)).

---

¹⁰ Mohamed Yusoff (1992) tanulmányában levezette a mezőgazdasági termékek cserearány-romlása kiváltotta problémákat Malajzia esetében. A romló folyó fizetési mérleg mellett csökkent a foglalkoztatás (megemelkedett a munkanélküliség), ami a jövedelmek visszaeséséhez, a megtakarítások mérséklődéséhez és természetesen a fogyasztás beszűküléséhez vezetett. Azonban nem csak a lakosság, de a vállalatok bevétele is csökkent, ami pedig a beruházásokra hatott negatívan.

A kormány látva az importhelyettesítő gazdaságpolitika sikertelenségét, és a korlátozások ellenére is kiskapukon keresztül beszivárgó külföldi tőkét, exportorientált gazdaságpolitika alkalmazása mellett döntött.¹¹ A változás következtében szabadkereskedelmi zónákat és közraktárakat alakítottak ki a hazai és a külföldi tőkeberuházások és az export támogatása érdekében (Toh Kin Woon, 2010). Az iparpolitika változásával párhuzamosan megváltozott az ipar szerkezete is. Megerősítésre kerültek olyan, elsősorban munka intenzív iparágak, mint a textilipar és az elektronika, aminek a termékei a későbbiekben jelentősen hozzájárultak az ország kiviteléhez. (1. táblázat)

1. táblázat: Egyes iparágak exportjának változása 1970 és 1980 között

Iparág	1970 (m USD)	1975 (m USD)	1980 (m USD)
Textiliák és ruházati termékek	40	218	806
Elektronikai termékek	17	304	2832
Gépek és közlekedési eszközök	68	269	407
Teljes áruexport	5163	9231	28013

Forrás: Ministry of Finance Malaysia

Az iparpolitika változása azonnal megmutatkozott az ország nyitottságán. A hatvanas éveket jellemző folyamatos bezárkózás megszűnt és az ország külkereskedelmi nyitottsága fokozatosan növekedett, amint azt a 2. táblázat is mutatja.

2. táblázat: Malajzia külkereskedelmi nyitottságának változása 1970 és 1979 között¹²

1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
39,36%	37,52%	34,63%	36,50%	45,49%	42,78%	43,99%	43,79%	45,60%	50,83%

Forrás: World Bank Database adatai alapján saját számítás

¹¹ Singer és Aliadeh úgy vélte, hogy Malajziában az importhelyettesítés komplementere az exportorientált iparpolitika, mert ez utóbbi során olyan iparágakat hoznak létre és erősítenek meg, amik későbbiekben helyettesíteni tudják az importot. Állításuk igazolásaként a második importhelyettesítő korszakot említik. (Singer & Alizadeh, 1988) Azonban az importhelyettesítéssel együtt kellett volna, hogy járjon annak évről évre történő csökkenése is, ami nem következett be. Az átlagos éves bővülése az importnak 1970–1989 között 10 százalékot meghaladó volt. Ez előrevetíti a második importhelyettesítési kísérlet sikertelenségét is, amiről a fejezet során a későbbiekben még részletesebben szót ejtek.

¹² A külkereskedelmi nyitottságot az export és import átlagának GDP-hez viszonyított arányával vizsgáltam.

A fokozatos nyitás veszélyt rejtett magában, az ország érzékenyebbé vált a világgazdaságban bekövetkező változásokra. Az első ilyen jellegű sokk 1975-ben érte Malajziát, amikor begyűrűzött az első olajválság. Az ország legfőbb külkereskedelmi partnerei az olajválság által sújtott országok voltak, ezért a krízis második évében jelentősen visszaesett a nyersanyag-importjuk. A második problémát magának az országnak a behozatala jelentette. A GDP több mint 40%-át kitevő importon keresztül az infláció beszivárgott az országba, így a kormánynak nemcsak a csökkenő külföldi kereslettel, de az árszínvonal megemelkedésével is szembe kellett néznie.¹³ Ekkor még az exportorientált gazdaságpolitikát preferálta a kormány, a második olajválság során – amely, ha enyhébb lefolyású is volt – azonban ismét importhelyettesítő iparpolitikát kezdett el folytatni, aminek az alapját a nehézipar megerősítése, bővítése és fejlesztése jelentette. A termelés középpontjába a vaskohászat, cementgyártás, az autóipar és motorkerékpár előállítás került, de továbbra is központi szerepe volt az olajfinomításnak és a papírgyártásnak. Ezek a területek elsősorban tökeigényesek voltak, ezért a kormány jelentős beruházásokat eszközölt, de a külföldi tőkétől (Japán, Dél-Korea) sem zárkózott el. Ennek ellenére a nehézipar fejlesztése sok forrást emésztett fel és nem tudták kihasználni annak tényleges teljesítményét, aminek elsődleges oka a kereslet elmaradása volt. Piacok hiányában a szektor veszteségesé vált¹⁴ (Toh Kin Woon, 2010). Az iparpolitika súlyos folyófizetési mérleg hiányt és megugró költségvetési deficitet okozott. A HICOM¹⁵ által termelt veszteség, egy újabb külpiacokról érkező sokk (Volcker-sokk)¹⁶ és Kína versenyképességének erősödése ismételten változásra készítette a gazdaságpolitika alakítóit. 1986-tól az ázsiai válságig újra, az elsősorban exportra termelő iparágakat támogatta a kormány, de ezúttal hangsúlyos szerepet kapott a technológiai fejlődés, a liberalizáció és a privatizáció is. (Az 1985-ös krízis volt az első olyan krízis az ország függetlensége óta, ami nemcsak stagnálást, hanem

---

¹³ Az inflációt a hitel és betéti kamatok megemelésével próbálta a kormány mérsékelni, ami véleményem szerint hozzájárult a deflációhoz az első olajárrobbanás lecsengése után.

¹⁴ Számos más probléma is felmerült a nehézipar fejlesztésével kapcsolatban: nem volt történelmi alapja, ezért hiányzott a szakmai tapasztalat és a technológiai tudás is.

¹⁵ Heavy Industries Corporation of Malaysia Berhad

¹⁶ A stagfláció megszüntetése érdekében az akkori „jegybankelnök” Paul Volcker több mint 8%-kal megemelte a FED által meghatározott szövetségi kamatlábat, ami így 1981-ben elérte a 20%-ot. Igaz, hogy az inflációt sikerült 1983-ban 3,2%-ra leszorítani, de vele együtt megugrott a munkanélküliség, meghaladva a lélektani 10%-ot és hosszútávon problémákat okozott az államadósság kezelésében is.

tényleges gazdasági visszaesést eredményezett. A válság hatásának ellensúlyozása érdekében a kormány támogatás formájában ösztönözte a kis- és közepes vállalkozásokat. A társasági adót 40%-ról 35%-ra csökkentette. Privatizációs programot hirdetett elsősorban a szolgáltató szektorban. A gazdasági gondok kezelése mellett a kormány csökkenteni tervezte az „állam méretét és szerepét” az üzleti szférában és a költségvetési terheket is le kívánta faragni (Herbert, 1994)).

Az ázsiai válság előtt a feldolgozott termékeknek már több mint a felét hightech termékek adták. Emellett Malajzia bekerült a félvezetők, elektronikai termékek, információs és telekommunikációs eszközök legnagyobb exportőrei közé is.

Válságkezelés IMF nélkül – az 1997-es krízis sajátos kezelése

Az 1997-ben Thaiföldön kezdődő válság Malajziára történő terjedése még az IMF szakembereit is meglepte. A nemzetközi pénzügyi szféra ugyanis úgy ítélte meg, hogy Malajzia stabil gazdasági alapokon áll és az 1985 után végrehajtott pénzügyi reformoknak köszönhetően a Thaiföldön kirobbant válság nem fogja súlyosan érinteni.

Goldstein adatai (Goldstein, 1998) alapján, közvetlenül a válság előtt, 1997 júniusában a rövid lejáratú hitelek aránya a nemzeti tartalékokhoz viszonyítva (0,6%) a vizsgált országok közül Malajziában volt a legalacsonyabb. A nem teljesítő hitelek teljes hitelállományhoz viszonyított arányát is sikerült az 1990-es 20%-os arányról a válság előtt 5% alá szorítani. Az országban működő külföldi tulajdonossal rendelkező bankoktól szigorúbb feltételek mellett lehetett hitelt felvenni, erősebb volt az állami ellenőrzés, így ezen bankok is kisebb mértékben adósodtak el „külföld” felé, mint a környező államok bankjai (Athukorala, 2010). A hitelek korlátozása mellett a bankrendszer stabilitását segítette a 80-as évek során bevezetett minimum tőke-megfelelési követelmény, ami a válság előtt 8,1% volt.

Az államháztartás szempontjából is jól teljesített az ország. Míg Indonéziának szigorúbb szabályokat kellett bevezetnie a hiány mérséklése és az IMF előírások miatt, addig Malajzia a tartósan pozitív költségvetési egyenlegnek köszönhetően a válság alatt még növelni is tudta a kiadásait, támogatva a gazdaságot és a társadalmat. A politikai rendszerben¹⁷ és az

---

¹⁷ 1957 óta koalíciós kormány van Malajziában.

alkotmányos struktúrában sem következett be az indonéziaihoz hasonló változás.

Thaifölddel ellentétben, Malajziában a szociális ellátórendszer is kiterjedt volt, és már az 1970-es évektől kiemelt figyelmet fordítottak a kormányok az alacsony jövedelmű családok helyzetének javítására, aminek kezdetben a mezőgazdaság volt a fő „eszköze”, majd az évek során az állami támogatások, foglalkoztatás-ösztönzés, rehabilitációs programok. Többek között ennek volt köszönhető az alacsony, 3% körüli munkanélküliségi ráta is, (ami nemcsak régiós, de világviszonylatban is kiemelkedően jó eredménynek számított), ahogy a nemzeti szegénységi küszöb alatt élők 6,1%-os aránya is. (Economic Planning Unit Malaysia)

Malajziának így lehetősége volt az IMF által felajánlott segítség visszautasítására, és helyette saját utat bejárva, igazodva a korábban megkezdett reformjaihoz az ország maga kezelte a válságot.

A jegybank továbbra is magasan, 7-8 százalék körül tartotta a kamatlábakat és a kormány elhalasztott néhány nagy volumenű projektet. Ezt követően felállítottak egy tanácsot, ami szakemberekből és közgazdászokból állt, akik együttesen dolgozták ki a Nemzetgazdasági Fellendülési Tervet. A terv hat kulcsterületet jelölt meg:

1. a ringgit árfolyamának stabilizálása és
2. megerősítése,
3. a pénzügyi stabilitás fenntartása,
4. a gazdasági alapok megerősítése,
5. a jövedelmi egyenlőtlenség csökkentésének folytatása és
6. a válság által súlyosan érintett ágazatok helyreállítása.

A közgazdászok 40 konkrét akcióttervet és 580 ajánlást is megfogalmaztak (National Economic Action Council, 1998), amihez kapcsolódóan a kormány elfogadott egy fiskális ösztönző csomagot. Ehhez a csomaghoz 1,7 milliárd USA dollár értékben biztosított fedezetet, továbbá lazított a korábbi évek szigorú költségvetési politikáján és az államháztartási hiányt 3% fölé tervezte.

A válság mélyülése miatt a kormány úgy döntött, hogy tőke-szabályozási intézkedéseket hoz¹⁸ és a ringgit árfolyamát rögzíti az amerikai dollárhoz 3,8 RM/USD váltási aránnyal. Ez elsősorban sokkolta a világgazda-

---

¹⁸ Például mennyiségi tiltásokat vezettek be a hitelezésre vonatkozóan, az ingatlanszektorban; a központi bank a ringgit külföldi nem-kereskedelmi jellegű swap ügyleteire vonatkozóan 2 millió USA dolláros limitet állított fel (Bassej Okposin & Ming Yu, 2000).

ságot, negatívan hatott a tőzsdére, a befektetők elkezdtek menekülni, próbálták kivonni tőkéjüket az országból és a hitelminősítők is leminősítették az országot (Basseý Okposin & Ming Yu, 2000). A Nyugatnak¹⁹ és magának az IMF-nek is a „rosszallását váltotta ki”, mégis a kormányzat döntött jól, amit a későbbiekben a Valutaalap is elismert²⁰ (IMF, 1999). Az árfolyam rögzítése segítette a kamatlábak gyors csökkenését és a tőke stabilizálódását; az ösztönző programot a kormány tovább tudta finanszírozni az államkötvények hazai eladásával. A megszorítások elsősorban a rövid távú tőkekiáramlást mérsékeltek, nem befolyásolva a hosszú távú folyamatokat és amint a gazdasági regenerálódás jelei mutatkoztak a kormány folyamatosan enyhítette a tőkeáramlási korlátokat, 2003 pedig szinte teljesen megszüntette. 2005-ben fel lehetett már oldani a ringgit dollárhoz kötött árfolyamát is (Sheng, 2009).

A reálgazdaságra és a kereskedelme is negatív hatást gyakorolt a válság a többi országhoz hasonlóan. Mind a három fő gazdasági szektor visszaesett, az import zsugorodott és az exportbővülés is megállt. (Igaz ez utóbbinak köszönhetően a folyó fizetési mérleg ismét pozitív lett, amit azóta is sikeresen tud tartani Malajzia.) Ezek ellenére a szociális hatások a környező államokkal ellentétben enyhébbek voltak. A munkanélküliség igaz megemelkedett, de csak kis mértékben és a szegénységi küszöb alatt élők arányában sem történt olyan drasztikus változás, mint például Indonézia esetében. A meggyengült valuta ellenére az inflációt is kordában tudta tartani a kormány és a jegybank és sikerült elkerülnie a válságok után gyakran jelentkező deflációt is. A háztartások fogyasztásának több mint 10%-os visszaesése, ezért véleményem szerint, inkább az óvatosság, a visszafogott költekezés következménye. A főbb mutatók változását a 3. táblázat foglalja össze.

---

¹⁹ Clyde Prestowitz úgy vélte, hogy egy ilyen lépés után a maláj gazdaság teljesítménye drasztikusan vissza fog esni és annak a veszélye is fenyeget, hogy nem fog tudni „magához térni” (Prestowitz, 1999). A neves maláj közgazdász Jomo Kwame Sundaram is hasonlóan vélekedett, aggályokat fogalmazott meg a tőkekontrollal kapcsolatban. A közgazdász a regenerálódás okának nem ezen intézkedést, hanem a jogszabályi környezet hatékonyságának javulását és a válság előtti expanzív gazdaságpolitikát nevezte meg (Jomo, 2003).

²⁰ A tőkekontrollal egyetértve Stiglitz és Furman, Kaplan és Rodrik is ezen intézkedést tartották a gazdasági regenerálódás legfontosabb tényezőjének. Ez utóbbi szerzőpáros megjegyzi, hogy az expanzív gazdaságpolitika is segítette a kamatkontroll sikeres alkalmazását.

3. táblázat: A főbb gazdasági és társadalmi mutatók változása 1996 és 2000 között

	1996	1997	1998	1999	2000
GDP növekedés	10,0	7,32	-7,36	6,14	8,86
Folyó fizetési mérleg egyenlege (a GDP %-ában)	1,39	0,91	22	25,05	19,21
Külkereskedelmi mérleg egyenlege (a GDP %-ában)	-9,6	-4,4	-5,8	12,0	15,7
Adóbevétel (a GDP %-ában)	19,4	19,8	16,7	14,1	13,7
Költségvetés egyenlege (a GDP %-ában)	0,8	0,7	2,4	-1,8	-3,23
Infláció	3,5	2,7	5,3	2,7	1,5
Munkanélküliség (a teljes lakossághoz viszonyítva)	2,5	2,4	3,2	3,4	3,0
Szegénységi küszöb alatt élők aránya (a teljes lakossághoz viszonyítva)	n.a.	6,1	n.a.	8,5	5,5

Forrás: World Bank Database, Department of Statistics Malaysia, Economic Planning Unit

Az enyhébb szociális hatások megítélésem szerint a harmincévnyi töretlen szegénység elleni küzdelemnek köszönhető. Már az 1970-es években meghirdetett Új Gazdaságpolitikai programnak is szerves része volt a jövedelmi különbségek csökkentése, a szegénység visszaszorítása és a társadalmi jólét növelése, majd az 1991-ben elindított az Nemzeti Fejlesztési Politikának is szerves részévé vált. A kormány komolyságát nemcsak a meghirdetett programok, de azok számára biztosított, az 4. táblázatban feltüntetett, források is jól mutatják.

A válság lecsengése után így nem volt akadálya a hosszú távú fejlesztési terv folytatásának, amit Vision 2020-nak neveztek el. (Magát a Nemzeti Jövőkép Politikát még a hatodik terv során (1990–1995) alakították ki és mutatták be, ami célul tűzte ki a fejlett gazdasági státusz „elnyerését” 2020-ra, valamint a liberális, előrelátó társadalom és gazdaság kialakítását.²¹ A kormány előrelátását jól jelezte/jelzi, hogy a célkitűzések megvalósításánál figyelembe vette/veszi a jövő generációinak igényét is, és úgy akarja a növekedést és fejlődést megvalósítani, hogy azzal hozzájáruljon a későbbi civilizációk technológiai és tudományos fejlődéséhez is.)

²¹ A fejlett gazdasági státusz valójában a 12000 USD/fő feletti egy főre eső bruttó nemzeti jövedelem elérésének szándékát jelentette.

4. táblázat: Az egyes területek részesedése a teljes kormányzati fejlesztési kiadásból 1970 és 2003 között

	1970	1980	1990	2000	2003
Biztonság	23,7	16,4	9,9	8,3	15,3
Szociális szolgáltatások, ebből:	11,2	15,9	24,5	39,6	45
oktatás	6,1	7,5	15,3	25,4	25,9
egészségügy	2,8	1,1	4,3	4,6	6,8
ingatlanfenntartás	-	4	0,4	4,3	4,9
egyéb	-	-	4,5	5,4	7,4
Gazdasági szolgáltatások, ebből:	62,2	64,8	62,7	41,7	35
mezőgazdaság	27,3	15,2	12,1	4,2	4,1
közművek	2,8	8,9	7,5	5,4	2,3
kereskedelem és ipar	13,8	20,8	25,5	13,1	8,8
közlekedés	11	13,8	17,3	17,4	18,7
kommunikáció	7,3	5,7	0,0	0,8	1,0
egyéb	-	-	0,3	0,6	1,1
Közigazgatás	2,9	3	2,9	10,4	4,7

Forrás: Ministry of Finance Malaysia, Economic Report

Strukturális reformok helyett gazdaságfejlesztési politika

A Nyolcadik és Kilencedik Malajzia Terv során kiemelt figyelmet szenteltek a korábban már említett tudásalapú gazdaság fejlesztésének, ezen belül is a kutatásfejlesztésnek, a különböző tudományos eredmények és modern technológiák szélesebb körű alkalmazásának. Ezzel összhangban a kormány meg akarta erősíteni a hightech szektort és a termelést el kívánta mozdítani a magas hozzáadott értékű termékek irányába. A hightech szektor és a magas hozzáadott értéket termelő iparág azonban tőkeigényes gazdasági terület, ezért az ország újra nyitottá vált a külföldi tőkeberuházásokra, amiket elsősorban a fejlett technológiájú feldolgozóiparban, az ICT szektorban és az energetika területén részesítettek előnyben.

A **külkereskedelem** oldaláról a kezdeti évek bizakodásra adtak okot, a mutatók a célkitűzéseknek megfelelően változtak, azonban a periódus végére a tervvel ellentétben nemhogy növekedett volna, de még csökkent is a gépek és berendezések és azon belül is a hightech termékek kivitele, helyette viszont megerősödött az ásványkincsek exportja. A hightech termékek csökkenő export-részarányának okaként Toh Kin Woon miniszter a technológiai rendszer túlzott centralizációját, illetve izolációját nevezte

meg a többi fejlesztési programtól. A probléma forrásának tekintette továbbá, hogy a multinacionális vállalatok nem élnek a helyi kutatóintézetek K+F kapacitásaival, ez azonban megfelelő kommunikációval javítható lenne. (Toh Kin Woon). A komolyabb kihívást a cégek keresletének elmaradása jelenti a fejlett technológiák, technológiai újítások iránt. Malajziában ugyanis elsősorban összeszerelő üzemeket hoznak létre, ahol az alacsony képzettségű és ezért alacsonyabb bérért dolgozni hajlandó bevándorlókat foglalkoztatják. Ennek a következménye az alacsony hozzáadott értékű export is. Ez nem jelenti, hogy nem lennének magasan képzett szakemberek, akiket a fejlett technológiával dolgozó cégek alkalmazni tudnának, de a fizetésüket sakkban tartja a szakképzettséggel nem rendelkező dolgozók alacsony bére, ezért az elvándorlás mellett döntenek jobb megélhetés reményében. A Világbank adatai alapján 2008-ban már fél millióra becsülték a külföldön élő és dolgozó malajziaiak nagyságát. A probléma nem egyedi, a volt gyarmati országoknál gyakran megfigyelhető, hogy duális gazdasági szerkezet alakul ki, aminek a leküzdése komoly feladatot állít a gazdaságpolitika irányítói elé.

A fent említettek következménye, hogy a **külföldi tőkebefektetések** jellemzően csak a feldolgozóiparba áramlottak és áramlanak napjainkban is. Holott az országgal szemben stabil a befektetői bizalom²² és más szektorokba is szívesen beruháznának a tőketulajdonosok, ha látnának benne fejlődési és megtérülési lehetőséget. (A bizalom mellett a beruházások a liberális befektetői környezet miatt is előnyben részesítik az országot. Igaz, Malajzia kormánya az ázsiai válság kezelése során átmenetileg tőkekontrollt alkalmazott, de szabadon dönthetett a tőketulajdonos, hogy melyik szektorba szeretne beruházni (nem volt „negatív lista”), csak az országból „nem vihette ki” a tőkét egy évig.)

A kormány természetesen tisztában volt és van a tőkebefektetési probléma komolyságával, amire Toh Kin Woon miniszterelnök is utalt a már többször említett előadásában. Amennyiben az ország nem lesz képes megtartani a szakembereket olyan jelentős, világszinten egyre fontosabb területeken, mint a megújuló energia, vagy éppen a zöldtechnológia, addig projekteket és beruházókat veszít, és nem fogja tudni átlépni a magas jövedelmű országok jövedelemhatárát.

---

²² Thaifölddel és Indonéziával ellentétben Malajziába folyamatos volt a tőkebeáramlás még a válság alatti években és a kivont befektetések ellenére is pozitív egyenleget tudott felmutatni az ország minden évben.

A fentiek alapján megállapítható, hogy Malajzia mégsem indult el egy újabb struktúraváltás útján,²³ ami a magas hozzáadott értéket előállító, tudásalapú gazdaságot jelentette volna. Igaz a GDP növekedése meghaladta az 5%-ot, az inflációt sikerült 4% alatt tartani, annak ellenére, hogy a háztartások végső fogyasztása dinamikusan bővült. Az élénk külkereskedelmi forgalom mellett is sikerült a folyó fizetési mérleg pozitív egyenlegét fenntartani a behozatalt meghaladó kivitellel. Ez változatlanul az alacsony hozzáadott értéket előállító feldolgozóiparnak, illetve a szolgáltató szektornak volt köszönhető.

A gazdasági növekedéssel együtt a kormányzati ráfordítások aránya mind a teljes kiadáshoz, mind a GDP-hez viszonyítva a 2008-as válságig nem emelkedtek sem az oktatás, sem a kutatás és fejlesztés területén, sőt, volt év, amikor még csökkentek is. A terv ezen részének sikertelenségét támasztja alá a Világbank által kidolgozott tudásgazdaság index romlása.²⁴ Az ezredfordulóhoz képest, 2008-ra 3 helyet romlott az ország világgazdasági helyezése, a 45. helyről visszaesett a 48. helyre,²⁵ és még a saját statisztikai hivataluk által használt tudásalapú-gazdasági fejlődés index sem változott.²⁶ A gazdaság inkább csak növekedett és nem fejlődött. Mégis a fejlett nyugati gazdaságokat is meglepte a 2008-2009-es válság kezelése.

A globális válság hatása és kezelése

Előzetes feltételezéseim ellenére a válság előtti „fejlődéssel” nem magyarázható a 2008-2009-es kiváló gazdasági teljesítmény, hiszen tényleges struktúraváltozás nem történt, továbbra is az alacsony hozzáadott értékű

---

²³ Ez nem jelent teljes kudarcot, a struktúraváltás folyamata nem egy előre eltervezhető, ütemezhető folyamat, a kormányok csak ösztönözhetik és a fejlődési céloknak megfelelő irányába terelhetik a gazdaságot. Malajzia gazdasági besorolása a Világgazdasági Forum által alkalmazott Globális Versenyképességi Index alapján bizakodásra ad okot, hiszen az ország a 2013/2014-es jelentés alapján már elmozdult a hatékonyság vezérelte stádiumból az innováció vezérelte gazdaság irányába.

²⁴ Az index figyelembe veszi az iskolában eltöltött éveket, közép- és felsőfokú oktatásban résztvevők arányát, az adórendszert, a szabályozás minőségét és a jogi környezetet, telefonkészülékek számát, a számítógépek számát, az internet-felhasználók számát, a tudományos újságok és folyóiratok számát, a szabadalmak számát, a szerzői díjban részesülők nagyságát.

²⁵ A tudásgazdaság-index 1990-ben 6,26, 2000-ben 6,37, 2008-ban 6,06 volt.

²⁶ A tudásalapú gazdasági fejlődés indexe alapján az ezredfordulót követő évtizedben rendre a 17. helyen állt a világrangsorban.

termékek előállítására dominált mind a termelésben,²⁷ mind a külkereskedelemben. Továbbá Malajzia Indonéziával és a Fülöp-szigetekkel ellentétben nem a bezárkózást választotta, és még Thaiföldet is megelőzte gazdasági és pénzügyi nyitottsága, amit a harmadik táblázatban feltüntetett mutatók is igazolnak. Ezért arra a következtetésre jutottam, hogy a stabil makrogazdaság és lakossági fogyasztás mellett a befektetői bizalomban és a szociális intézkedésekben rejlik Malajzia sikerének kulcsa. A T. Kearney cég által mért bizalmi index alapján a válság előtt 16. helyen állt az ország, majd a válság után, amikor újra kiadták a rangsort, kicsit visszaesve, de még mindig a legjobb huszonöt között a 20. helyen rangsorolták. A Világbank Doing Business Indexe alapján, amit a válság éveiben is folyamatosan mért a szervezet, Malajzia azon országok közé tartozott, ahol a gazdasági gondok ellenére a kormányzat megkönnyítette új vállalkozások indítását és a már meglévők működését. A rangsorban 2008-ban a 25. helyen állt, 2009-ben már a 20. helyen.

A tanulmányomban korábban már említettem, hogy a kormányok számára mindig prioritás volt a szegénység visszaszorítása, a jólét növelése, amit nem feltétlenül állami támogatások különböző formáival, hanem a foglalkoztatás bővítésével szerettek volna megvalósítani. Ezért kiemelt fontosságú volt a válság során a munkaerő képzésének/átképzésének, a kis- és középvállalkozásoknak (mint jelentős foglalkoztatók) a támogatása és a jelentős munkaerőt igénylő strukturális fejlesztések megvalósítása. 2008 és 2009 során körülbelül 30 milliárd ringgitet fordítottak a célok megvalósítására (Goh Soo Khoo & Lim Mah-Hui, 2010). A kiadások finanszírozásához azonban szükség volt a pénzügyi piacok és a befektetői bizalom stabilitására is. A költségvetési egyenleg hiánya ugyanis jelentősen megemelkedett, 2010-ben már a GDP-hez viszonyította aránya 6,7% volt. Ezt a hiányt pedig csak stabil pénzügyi rendszer mellett tudta mérsékelt kamatokkal finanszírozni a piacokról.

A befektetői bizalom megőrzése tehát ezért is prioritás volt a kormányzat számára, amit olyan intézkedésekkel kívánt biztosítani, mint az állami garanciavállalás összeghatárának kiterjesztése mind a hazai, mind

---

²⁷ Ezt alátámasztja a Világgazdasági Forum Globális Versenyképességi Indexe is, ami alapján a 2009-2010-es időszakban az ország még csak a hatékonyságvezérelt stációban volt. 2012-2013-as időszakban azonban már előre tudott lépni és jelenleg az ország a hatékonyságvezérelt és az innováció vezérelt kategória között helyezkedik el.

a külföldi devizában lévő betétekre.²⁸ Csökkentette a Bumiputra²⁹ tulajdonosok arányára vonatkozó előírást 27 szolgáltatás esetében, ezzel párhuzamosan a külföldi cégek számára lehetővé tette, hogy teljes tulajdonjogot szerezzenek regionális disztribúciókban és nemzetközi vásárcentrumokban (Kearney, 2010).

Ösztönözte a beruházásokat a főbb iparágak támogatásával,³⁰ ami szintén pozitívan hatott a befektetői bizalomra, ahogy a stabil valuta is, ami a jegybank aktív valutavédelmének és a magas jegybanki tartalékoknak az eredménye volt.

5. táblázat: Malajzia pénzügyi és külkereskedelmi nyitottsága 2006 és 2013 között

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
FIGDP*	199,9%	238,4%	195,6%	236,5%	236,7%	252,5%	262,1%	279,2%
GEQGD**	93,7%	119,4%	93,5%	118,1%	123,8%	126,3%	131,1%	141,7%
Külkereskedelmi nyitottság***	88,3%	81,3%	84,8%	83,4%	81,2%	77,2%	88,3%	81,3%

* Az International Financial Integration mutató a teljes külföldi követelés és kötelezettség állományt viszonyítja a GDP-hez.
 ** A Gross Equity Integration mutató a teljes külföldi követelés és kötelezettség állomány tulajdonviszonyt megtestesítő részét viszonyítja a GDP-hez.
 *** A külkereskedelmi nyitottságot az export és import átlagának GDP-hez viszonyított arányával számoltam ki.

Forrás: Prime Minister's Department Malaysia – Economic Planning Unit és a World Bank Database adatait felhasználva saját számítás

A folyamatos tőkebeáramlásnak (és a hitelminősítés stabilitásának) köszönhetően a gazdaság egyik legfőbb motorja tovább tudta hajtani a gazdasági növekedést, és közvetetten hozzájárult a kormányzat gazdaság-ösztönző és jóléti kiadásainak fedezéséhez. (A 2010-es 6,7%-os költségvetési nem jelentett gondot az állam számára, és amint stabilizálódott a nemzetközi környezet és vele párhuzamosan a külkereskedelem, a kormányzat megkezdte kiadásainak csökkentését).

²⁸ 2008 októbere előtt a betétvédelem összeghatára 60 000 ringgit volt. 2008 novemberétől 1 200 000 ringgit lett.

²⁹ Malajziai őslakos megnevezése Malajziában.

³⁰ Ide tartozott a járműipar (beleértve a repülőgépgyártást is) és a turizmus is.

Összefoglalás

Malajzia a struktúraváltozások során megtapasztalta az egyes gazdaságpolitikák előnyeit és hátrányait, és az ország számára előnyös elemeket megtartva kialakított egy a gazdasági fejlődést leginkább szolgáló saját fejlesztési politikát. Ehhez persze hozzájárult a stabil politikai környezet is, egy-egy gazdasági válság ugyanis nem feltétlenül eredményezett változást a politikai vezetésben, ami segítette az ország pozitív megítélését külföld szemszögéből. A stabil politikának és a gazdaságpolitikai „kísérletezéseknek” köszönhetően az ország a környező államoktól eltérően a legsúlyosabb válság idején visszautasíthatta az IMF által felajánlott hitelt és mentőcsomagot, helyette egy merőben radikális megoldást, a tőkekontrollt választotta. Az intézkedés kezdetben a világ „rosszallását” váltotta ki, de az évek a maláj kormányt igazolták, és míg a válság által érintett más délkelet-ázsiai országok évekig küzdöttek a gazdasági visszaesés által okozott gondokkal, addig Malajzia fél év alatt túllendült rajtuk.

Az ázsiai válság IMF nélküli kezelése nemcsak Malajzia megítélését segítette az elkövetkező évtizedben és eredményezte a stabil hitelminősítői besorolást, de hozzájárult a globálisnak nevezett válság enyhe lefolyásához. A kormányzati intézkedések (gazdaságösztönző csomagok) önmagukban hatástalanok lettek volna ilyen mértékű válsággal szemben egy nyitott gazdaságban, ha a befektető bizalom nem marad stabil, illetve nem tudja a kormány stabilan tartani a lakossági fogyasztást. Ezért az említett csomagokban fő prioritást élvezett a befektetői bizalom megőrzése és megerősítése mind közvetlen, mind közvetett eszközökkel és a lakosság jólétének szinten tartása, emelése.

Az ország előtt most a legnagyobb kihívást a tudásalapú társadalom és a magas hozzáadott értéket előállító gazdaság megteremtése jelenti. Bár a kormányzat felismerte, hogy a munkaalapú gazdasággal nem fog tudni Malajzia a magas jövedelmű országok csoportjához csatlakozni, a struktúraváltozás a várakozásokkal ellentétben nehezebb és elhúzódóbb folyamat, ami újabb kihívások elé állítja Najib Razakot és minisztereit.

Irodalom

- Arthukorala, P. (2010): Malaysian Economy in Three Crisis. Working Paper in Trade and Development. The Australian National University. Canberra.
https://crawford.anu.edu.au/acde/publications/publish/papers/wp2010/wp_econ_2010_12.pdf (Letöltve: 2014.08.05)
- Bassey Okposin, S. – Cheng Ming Yu (2000): Economic Crises in Malaysia – Causes, implications & policy prescriptions. Pelanduk Publications Sdn Bhd. Selangor Darul Ehsan.
- Clark, C. (1940): The Conditions of Economic Progress. MacMillan & Co. Ltd. London.
- Csáki Gy. & Szalavetz A. (2004): A működőtőke-vonzási képesség mint a versenyképesség mércéje. MTA Világgazdasági Kutatóintézet. Budapest. pp. 4-5.
<http://mta.hu/fileadmin/news/files/644/vki11.pdf> (Letöltve: 2014.07.30.)
- Fisher, A. G. B. (1935): The Clash of Progress and Security. MacMillan & Co. Ltd. London.
- Fuchs, V. (1968): The Service Economy. National Bureau of Economic Research. General Series. No. 87. New York. pp. 46–76.
- Goh Soo Khoon & Lim Mah-Hui, M. (2010): The Impact of the Global Financial Crisis: The Case of Malaysia. Third World Network, Penang.
<http://www.twinside.org.sg/title2/ge/ge26.pdf> (Letöltve: 2014.09.25)
- Goldstein, M. (1998): The Asian Financial Crisis: Causes, Cures and Systemic Implications. *Policy Analyses in International Economics, Institute for International Economics*. 55.
- Herber, C. F. (1994): Role of Government in Mobilizing National and Public Sector Saving.
- Jomo, K. S. (2003). M Way: Mahathir's Economic Legacy. Kuala Lumpur: Forum
- Kearney, A. T. (2010): Investing in a Rebound. The 2010 A. T. Kearney FDI Confidence Index. <http://www.atkearney.com/documents/10192/525de83b-100a-43c2-a603-2793ce7c6d00> (Letöltve: 2014.10.03.)
- Krugman, P. (2013): Structural Humbug. The New York Times Blog.
http://krugman.blogs.nytimes.com/2013/08/03/structural-humbug/?_php=true&_type=blogs&_r=0 (Ellenőrizve: 2014.09.02)
- Kuznets, S. (1974): Modern Economic Growth: Findings and Reflections. *The American Economic Review*. 63. évf. 3. sz., pp. 247–258.
- Lámfalussy, S. (2006): Társadalmi felelősség versus gazdasági hatékonyság. *Magyar Szemle*. 15. évf. 11-12. sz. pp. 60-75.
- Magas, I. (2010): Világgazdasági folyamatok és pénzügyi liberalizáció 1970–2010. MTA Doktori disszertáció. p. 83. http://real-d.mtak.hu/521/4/dc_289_11_doktori_mu.pdf (Letöltve: 2014.07.30.)

- Marshall, A. (2013): Principles of Economics. (8th edition). Macmillan, London.
ISBN: 978-0-230-24929-5 (Print) 978-1-137-37526-1 (Online),
DOI 10.1057/9781137375261
- National Economic Action Council (1998): National Economic Recovery Plan.
http://www.mir.com.my/lb/econ_plan/
- Prebisch, R. (1984). Five stages in my thinking on development. In: *Pioneers in development*. Oxford University Press. New York. pp. 173–191.
- Prestowitz, C. (1999): Comments & Analysis: A Malaysian Lesson in Home Remedies. *Financial Times*. 1999. november 2.
- Prime Minister's Office of Malaysia: The Way Forward.
<http://www.pmo.gov.my/?menu=page&page=1904> (Ellenőrizve: 2014.08.10.)
- Roubini, N. (2011): Crisis economics. A crash course in the future of finance. Penguin UK, London.
- Schumpeter, J. (2006): Capitalism, Socialism, and Democracy. Routledge.
ISBN: 978-0-415-10762-4 (Print), 978-0-203-20205-0 (eBook),
DOI <http://dx.doi.org/10.4324/9780203202050>
- Sheng, A. (1989): Bank Restructuring in Malaysia 1985-88. World Bank. Washington.
http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/1989/09/01/00009265_3960928055210/Rendered/PDF/multi_page.pdf (Letöltve: 2014.08.07.)
- Sheng, A. (2009): From Asian to Global Financial Crisis. An Asian Regulator's View of Unfettered Finance in the 1990s and 2000s. Cambridge University Press, Cambridge. ISBN 9780511806926,
DOI <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511806926>
- Stiglitz, J. E. (2013): The Price of Inequality. The Center for the Study of Democratic Institutions. DOI 10.1111/npqu.11358
- Toh Kin Woon (2010): Malaysia's Industrial Policy – Some Lessons.
<http://www.em.gov.lv/images/modules/items/Kin%20Woon%20Tohs%20Presentation.pdf> (Letöltve: 2014.08.01.)
- Török, H. (2005): Egy alternatív közgazdasági gondolkodás nyomában. Budapesti Gazdasági Főiskola. http://elib.kkf.hu/okt_publ/tek_2005_34.pdf
(Letöltve: 2014.07.26.)
- Young, A. A. (1928): Increasing Returns and Economic Progress. *The Economic Journal*. 38. évf. 152. szám, pp. 527–542.
ISSN 00130133, DOI <http://dx.doi.org/10.2307/2224097>
- Yusoff, M. (1992): The trends and prospects of primary commodity exports of developing countries with special reference to Malaysia. National Conference on Economic Globalisation. Universiti Utara Malaysia. Kuala Lumpur S.n.